

**ХОРИЖИЙ ТИЛ ТАЪЛИМИНИ
МОДЕРНИЗАЦИЯ ҚИЛИШ
МУАММОЛАРИ ВА ИСТИҚБОЛЛАРИ**

Республика олий таълим муассасалари
илмий-методик конференция
материаллари тўплами
(2018 йил 20 апрел)

ТОШКЕНТ-2018

«фикрларнинг шиддатли хужуми» методи; «кластер методи»; «расмларни тўғри жойлаштира» методи; «ролиўинлар» ва б. (Ў.Толипов, М.Усмонбоева «Педагогик технологияларнинг татбикий асослари»).

Юқоридаги методлар қўлланилганда таълим жараёнининг марказида ўқувчи туради, шу билан бирга ўқитувчи талабанинг фаол иштирок этишга чорлайди. Дарс жараёнида талабалар учун фойдали жиҳатлари куйидагиларда намоён бўлади:

- ўқитувчи ва талабалар ўртасида ўзаро ҳамкорликни қарор топтириши;
- талабалар томонидан ўқув предметлари бўйича пухта билимларнинг эгалланишини таъминлаши ;талабаларда мустақил, эркин ва ижодий фикрлаш кўникмаларини шакл лантириши;

- таълим олувчининг юқори даражада рағбатлантирилиши;
- илгари орттирилган билимнинг ҳам эътиборга олинishi;

Демак, юқорида баён этилган фикрлардан аниқланганидек, педагогик фаолият таълим-тарбия жараёнининг самарадорлигини оширишда интерфаол методлардан дарсда фойдаланиш олий ўқув юрти муассасаларида тахсил олаётган талабалар учун инглиз тилидан пухта билим олишлари муҳим аҳамиятга эгадир.

Фойдаланилган Адабиётлар:

1. Рашидов Х.,ва б «Касбий педагогика» блокни ўқитиш методикаси.- 2007. 60 б.
2. Ў.Толипов, М.Усмонбоева «Педагогик технологияларнинг татбикий асослари». Фан- 2006.157 б.

THE ADVANTAGES OF WORKING ON PROFESSIONAL LEXICS AT HIGHER EDUCATIONAL INSTITUTIONS

Umarova F., senior teacher of chair "Foreign languages"
Tashkent Institute of Irrigation and agricultural Mechanization of Engineers

It is important that the lexical minimum must be selected according to the taking specialty, profession. Working on them somehow will be similar at institutions. But there are differences there. The students must be able to use these professional lexics in the theme of oral speech, reading and writing. In the first year of the institute the students, will repeat, remember all the lexics which are studied, learned at schools and lyceums. The corrective course are conducted in the main course of institution students begin, work on the professional lexics are organized. It will be continued in the second and third year. Working on, learning being able to use the lexics in professional themes is one of the main aim of the teaching lexics at institutions. Working on the professional lexics and being able to

use them in the professional themes help for the students to use them in their professional specialty in future. The teachers of schools, of lyceums, of collages and institutions must know, must be warned: Teaching lexics at schools, working on lexics at lyceums, at collages and institutions must be differently. Otherwise, the pupils loose their interest for learning, selecting English language, their interests are disappeared. The lexics are taught separately in forms, 5,6 at school. The lexics are worked on in form 8,9 also. Then the students of institutions study learn many words. They learn, study them through the text books, the dictionaries at home independently much time .

The students of the institutions much time must spend for the usage of the lexics and consolidation, assimilation them in the speech activities, in the professional themes. The teachers must know this approach of teaching, working on the words, the combinations there. Unfortunately, some the teachers are not paying attention the theme or they don't know about them. The teachers of institutions, teach, work on the lexics as in forms 1,2,3,4 courses at institutions and are making methodic mistakes. For that one the speech activities are not developed at institutions. Methodological typology of lexics used in higher education system. Teachers always work at the lesson with words, lexics, but it doesn't give the expected result every time. Because the teacher spends the same amount of time for easier and more difficult words, uses regular methods and exercises. While choosing exercises teacher doesn't take into account the difficulty of every word. If we pay attention to the specific features of words, they will be digested easily, but it demands lots of time. Time is limited at the lesson. That's why Methodists find out the best way of teaching words in limited time. They named it as methodic typology of the word lexics. Methodological of the word is very helpful for teachers. In methodology and practices methodological of words is different than grouping words. Sometimes, both processes are done equally. Grouping is combing words into a group. According to *the aim* of words, they can be combined into a topic (e.g. Sport). Typology considers the difficulties of words in the teaching processes. Methodological of words gather them taking into account of their difficulties while learning. It is important to differentiate more frequent difficulties between active and passive vocabulary. Methodological also deals with difficulties which occur in speech. Difficulties which can be met while learning words: a) In each of the word (according to their form, meaning and usage) b) It may appear by the relationship of the English language native language and Uzbek language.

Forming methodological of words is today's actual task. It can be pointed out that in the active vocabulary there are words with both primary and secondary meanings. The usage of free and bound morphemes, pronunciation of

words, likeness in the meaning (synonyms), different ways of making grammar forms in English and Uzbek languages, semantic correspondence of words in two languages but differentiation in the form, absence of correspondence in the semantic volume and the ability of combination of words in two languages.

For example: a map, a pen, a pencil, a table, to go, to sit, to write: the difficulties of the words: a map, a pen, a pencil, - are pupils perceive them easily when they see them in the picture. But it's more difficult to show the pictures of the words - to go, to sit, to write. The best way to express these word is by acting. To this reason we divide these 8 words into 2 types in order to express their meaning: 1. Showing pictures of things or themselves 2. Showing the action.

Scientists such as Charles Freeze, Moris, Yakushina worked this filed lately, professor Berman has been working on 3 main directions in the typology of lexical difficulties: a) according to the form and meaning of words in Russian and foreign languages. b) According to the specific features of the words in learning foreign language. c) Listening to foreigner's speech and pronouncing native speakers.

In conclusion we can suggest that working on the lexic methodology in foreign languages help teachers using this method during the lesson. It is more important for students to introduce with the success, scientific inventions happening in foreign countries and apply in their activity. Students in enriching their knowledge on their specialty in English and can improve their knowledge on English for specific purpose.

Bibliography:

1. Жалолов Ж.Ж. Тил таълимининг мақсад ва мазмуни. // Тил ва адабиёт таълими. 1993.
2. Andreev A. V. "Practice of the electronic education" Moscow, p-510 - 2008y.

ХОРИЖИЙ ТИЛЛАР ФАНЛАР АРО МУЛОҚОТ ВОСИТАСИ СИФАТИДА

Умарова Ф., "Хорижий тиллар" кафедраси катта ўқитувчиси
Тошкент ирригация ва кишлок хўжалигини механизациялаш
инженерлари институти

Маълумки, илм – фан тараққиёти инсониятнинг иқтисодий тараққиёт ривожини ташкил қилади. Бунга эришишда хорижий тилларнинг ўрни каттадир. Ҳеч кимга сир эмаски хорижий тилларни билиш бошқа маданият вакиллари билан ҳамкорликда мулоқот қилиш ва маълумот алмашиш воситаси ҳисобланади. Бунга асосан чет тили фан соҳаси сифатида шахснинг бунёдкорлик ва мантикий сифатлари ривожланиши вазифасини

бажаради, чет тилини мулоқот даражасида билишлик хорижий мутахассислар ўртасида ишчан мулоқот ўрнатиш имконини беради, тил билиш чекловларини олдини олиш, ишга жойлашиш имкониятлари ва чет давлатларида таълим олиш, таълим алмашиш, малака ошириш имконини кратади. Шунини таъкидлаш мумкинки, бутунги кунда хорижий тилларни ўрганиш давлат сиёсати даражасига кўтарилганлиги, барча имкониятлар ёш авлоднинг тарбиясида баркамолликка эришишга қаратилганидан далолат беради. Зеро, бу борада Ўзбекистон Республикаси Президентининг "Чет тилларини ўрганиш тизимини янада такомиллаштириш чора-тадбирлари тўғрисида" ги қонунини ҳамда "Кадрлар тайёрлаш" миллий дастурини амалга ошириш доирасида чет тилларга ўқитишнинг комплекс тизими қратилди.

Институтларда ўқитиладиган чет тили предметининг илмий асосини ва мазмунини даставвал, тил ҳақидаги фан белгилаб беради. Чет тили ўқитишнинг тўғри ташкил этилиши ва самарали бўлиши тил тўғрисидаги лингвистик хулосаларнинг илмий ва аниқ бўлишига боғлиқ. Чет тили ўқитиш методикаси ва унинг тараққиётини тилшунослик фанисиз тасаввур этиб бўлмайди. Умуман тилшунослик ёки лингвистика тилларни муомала жараёнларини амалга ошириш учун хизмат қиладиган ишоралар тизимлари сифатида ўрганади. Методика эса чет тили ўқитиш муомаларини, яъни тилшунослик шугулланадиган ходисаларни текширади.

Институтда талабаларнинг ёши ҳамда билим даражасига мос ҳолда, тилнинг товуш томони, грамматик қурилиши ва лугат бойлиги ҳақида умумий маълумот берилади. Ана шу билимга боғлаб ёзув ва стилистика нормалари ўргатилади. Буларнинг мундарижа ва ҳажми чет тили предмети дастурларида белгиланиб, мазмуни дарсликларда баён этилади. Лексика бўйича ўтказиладиган машғулотларни айниқса, лугат таркибида юз берадиган ўзлаштиришларга оид машғулотларни ижтимоий ходисаларга ҳаётда содир бўлаётган ўзгаришларга боғлиқ ҳолда тушунтириш лозим. Бунда ўқитувчи маҳаллий матбуот ва бадний адабиёт материалларидан фойдаланиш мақсадга мувофиқдир.

Чет тили ўқитиш методикаси психология фани билан узвий алоқада. Бу алоқа методикага чет тиллар ўқитишнинг психологик асосларини белгилаш, шулар асосида ўз метод, йўл, усул ва принципларини ишлаб чиқиш имконини беради. Ҳар қандай психик ходисалар (диққат, хотира, онг) борлиқининг инсон онгига таъсири натижасида вужудга келади, бу таъсир инсоннинг турли фаолияти жараёнида шаклланади. Психология фани инсон хотираси, онги, диққатини, активлигини ошириш факторларини ўрганади ва уларга оид маълум назарияларни яратади.

Чет тили ўқитиш методикаси фани ҳам психология фани томонидан яратилган бу назариялардан чет тили ўқитиш жараёнида фойдаланилади. Психология, шахс психологияси ва психоллингвистика таъсири остида юқури вақт ичида катта ҳажмдаги ўқув материални ўзлаштиришга мослаштирилган интенсив метод вужудга келди. Бундан ташқари, гипнонедия методи чет тили материални бир неча маротаба эшиттириш ва тинглашиш орқали ўргатишнинг ўз ичига олади. Релаксация методи эса талабанинг рухий бўлишига ҳолатида, психикасини бошқариш орқали чет тилини ўргатишни назарда тутлади. Ритмопедия методи ёрдамида эса талабани асаб тизимини алоқасиз қолга тушуриш орқали чет тилига ўргатилади. Бунида мураккаб ишдан фойдаланилади. Сингдириш методи асосида эса нутқ оқимида бўлиш, эшитиш, тинглаш орқали чет тилини ўргатишга асосланади. Ҳис-ҳажимли методда ролли ўйинлар орқали чет тили ўргатиш назарда тутилади.

Педагогика фани тарбия назарияси, таълим назарияси ва дидактика бўлимларидан иборатдир. Методика фани таълимнинг мақсади, маълумоти каби муаммаларни ечишда умумий педагогикага суянади. Чунки чет тили ўқитиш жараёнида ҳам талабаларнинг тарбиясига аҳамият берилди ва унинг ривожлантиради. Айниқса, педагогика фани томонидан ўрганиладиган таълим назарияси ва таълимнинг дидактик принциплари ва методлари чет тили ўқитиш методикаси фани учун муҳимдир. Дидактика фани асослари орқали чет тили ўқитиш жараёнини ташкил қилиш, дарсни ташкил қилиш, талабалар билимини текшириш ва рейтинг баҳолашининг шакли ва методларини аниқлашни ўрганади.

Бундан ташқари методика фани кибернетика фани билан ҳам алоқадор. Маълумки, кибернетика фани мураккаб системаларни бошқариш назарияси ҳақидаги фандир. Ўқитиш жараёнини ҳам мураккаб система бўлиб, унинг бошқарилиши ҳам маълум қонун ва қонуниятларга бўйсунган ва кибернетикага хос тизимга эга бўлади. Масалан, бошқарувчи орган - ўқитувчи ва китоб тушунилади. Бошқарилувчи орган эса талабалардир. Информациянинг ўқитувчидан талабаларга узатилиши. Барча Олий Таълим Муассаларида ҳам хорижий тилларни ўрганиш ва ўргатиш, оғзаки нутқни ривожлантиришга катта аҳамият берилди.

Ҳозирги вақтда турли босқичларда талабаларга чет тилини ўргатишнинг компьютер орқали ўргатиш методлари ҳам ишлаб чиқилган. Она тили материални қанчалик ўзлаштирилганлиги ҳам чет тили ўқитиш методикасини ўзлаштиришда катта рол уйнайди. Бу нарса чет тилини кўрсатишнинг эътиборга олиш жуда зарурдир. Она тили ва чет тилининг ўхшаш томонлари ва тил ҳодисалари талабаларга жуда катта ёрдам беради.

тил тизими контакти пайдо бўладиган интерференция ходисасини ай олдини олиш лозимлигини методика фани ишлаб чиқиши ва инланиши лозим.

Хорижий тилларнинг бугунги кундаги ўрни хақида сўз кетар экан, алоҳида таъкидлаш керакки, чет тилларни билиш турли хориж тахатлари тарихи, илм -фан, маданияти билан танишиш, ўзаро мулоқот, корлик, тажриба алмашиш орқали давлатлар яқинлашувини таъминлайди. ижий тилларни мулоқот даражасида ўрганиш илм - фан соҳасида шилаётган ютуқлар билан ҳам белгиланади. Энг асосийси, хорижий тар фанлар аро мулоқот воситаси сифатида қуйидаги вазифаларни аради:

- Хориж мамлакатлари илм-фан тараккиёти, янгиликлари, фиётларидан бевосита бохабар бўлишлик;
- Турли фанлараро ўзаро мулоқот ва ҳамкорликни йўлга қўйиш;
- Илм- фан ютуқларидан фойдаланиш ва ўзлаштириш;
- Ўз аклий салоҳияти, қобилияти ва билими билан жаҳон илм- фан аккиётига ҳисса қўшиш.

Дарҳақиқат, фан – техника тараккиётини янада ривожлантиришда, ижий тилларни чуқур ўзлаштириш орқали турли фан ютуқларини, фиётларини, хориж олимларнинг илмий изланишларини, кашфиётларини шиш, ўрганиш ва малака оширишга бўлган ҳаракат барқарор тараккиётнинг йдевори ҳисобланади.

Фойдаланган адабиётлар:

1. Хошимов Ў. Х., Ёқубов И.Я. Инглиз тили ўқитиш методикаси. – Ўқитувчи. 1993. – 190 с.
2. Рашидов Х, ва б «Касбий педагогика» блокани ўқитиш тодикаси. – Т., 2007. 60 б.

МЕДИАТАЪЛИМНИНГ ЎҚУВ - ТАРБИЯ ЖАРАЁНИДАГИ АФЗАЛЛИКЛАРИ

Тошкент Кимё-технология институти

“Хорижий тиллар” кафедраси ўқитувчиси Н.Абралова

Сўнги йилларда глобаллашув жараёнда мамлакатимизда ҳам медиатаълимга алоҳида эътибор қаратилмоқда. Бутун жаҳонда глобаллашув жараёнлари жадал тус олган бугунги кунда замонавий коммуникация технологиялари мамлакатимизда таълим соҳасини янада такомиллаштиришда муҳим омил бўлиб хизмат қилади. Ҳозирги кунда мамлакатимиздаги деярли барча таълим муассасалари компьютерлар билан